

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, інформаційні загрози, інформаційні війни, інформаційне суспільство, національна безпека, постіндустріальне суспільство.

Сагайдак О. В. Информационная безопасность Украины в условиях глобализационных вызовов

Рассмотрены общие принципы построения национальной системы информационной безопасности. Обобщен передовой опыт стран мира в вопросах противодействия информационным угрозам и атакам. За методологическую основу исследования выбрана теория «третьей волны» О. Тоффлера с целью выявления существенных составляющих информационного общества (общества знаний). Исследованы факторы воздействия на информационное пространство государства, детально проанализированы концептуальные основы будущей Доктрины информационной безопасности Украины и т. д.

Ключевые слова: информация, информационная безопасность, информационные угрозы, информационные войны, информационное общество, национальная безопасность, постиндустриальное общество.

Sagaidak O. V. Information security of Ukraine under conditions of globalization challenges.

The general principles for constructing a national system of information security are reviewed. Here summarized the best practices of the world in the sphere of information threats and attacks. For the methodological basis of research selected the theory of "third wave" by Toffler to identify the essential components of an information society (knowledge society). The factors which influence on the information space of the state are reviewed and the conceptual foundations of the future Information Security Doctrine of Ukraine are analyzed in details, etc.

Key words: information, information security, information threats, information war, information society, national security, post-industrial society.

УДК 316

Швирков О. І.

**ІНФОРМАЦІЙНА ЕРА ТА МЕРЕЖЕВІ СТРУКТУРИ:
НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЖІНКИ**

Бізнес сьогодні – це висококонкурентне середовище, що потребує від людини сильної волі, високих енерго- та розумових затрат, та й просто немалої фізичної сили та витривалості. Особливо це стосується малого та середнього бізнесу, де конкуренція особливо

жорстка [1]. І, безумовно, ця сфера є максимально недружньою для жінки.

Зрозуміло, що це обумовлено головним чином тим, що створили цю сферу чоловіки. Вони ж задають в ній тон. Це не добре і не погано. Це так би мовити, *історичний факт*. Але це не означає, що так має бути завжди.

Нижче ми спробуємо визначити, які є передумови якісних змін у положенні жінки у сучасному суспільстві, тобто, які передумови можуть існують для того, щоб жінка дійсно стала відігравати більш вагому роль у суспільстві, щоб кількість жінок у бізнесі (мається на увазі жінок – власниць бізнесу) суттєво зросла, а «вхід» і просування у бізнесі не були для них настільки затратною та травматичною справою. Також ми спробуємо визначити, які у всього цього будуть наслідки.

Щодо передумов. Дуже легко їх визначити, якщо подивитися на проблему з більш загальних позицій. А саме. Які взагалі умови підвищення «конкурентоспроможності» та взагалі, можливостей жінки у суспільстві? Основну передумову можна вказати апріорі: *у суспільстві має бути практично нівельовано суспільну значимість фізичної сили*. Бо саме фізична сила головним чином відрізняє чоловіка та жінку (в контексті нашого розгляду, звичайно).

Таке нівелювання, очевидно, досягається лише у випадку, коли суспільство досягає певного рівня багатства (а також його справедливого розподілення), розвитку техніки та технології. Якісні зміни у цій сфері щільно корелюють, або навіть створюють передумови для таких змін у свідомості членів суспільства, коли перевага в фізичній силі, витривалості, тощо перестає бути вирішальною. Як раз історія виникнення та розвитку феміністичних ідей, а потім ідей гендерної рівності добре це ілюструє, бо як відомо, фемінізм виник наприкінці 18 століття, однак втілення цих ідей у життя, їх реальний вплив на суспільство почався лише з середини 20 століття, коли західноєвропейське суспільство досягло досить високого рівня економічного та технічного розвитку.

Таким чином, підвищення ролі жінок у бізнесі безпосередньо залежить від матеріального розвитку суспільства. Його досить високий рівень позбавляє жінку необхідності розвивати у собі, або точніше, гіпертрофувати мускуліні якості та риси, тобто якості та риси, які сьогодні є визначальними для досягнення успіху у бізнесі і дозволяє їй досягти цього успіху перш за все завдяки розуму.

Як же зміниться бізнес, якщо в ньому суттєво зміниться кількість жінок? Гадаю, що перш за все впаде конкурентне напруження. Як відомо з психології, «хлопці конкурують, дівчата співпрацюють». Не дивлячись на поширену думку про те, що конкуренція підвищує якість товарів та знижує ціни, це буде абсолютно позитивним моментом. Справа в тому, що в «чоловічому» бізнесі конкуренція часто має дуже жорсткий характер, причому настільки, що це може приводити до

руйнування бізнесу як такого. По суті, часто-густо все зводиться до звичайної війни на знищення. Можна стверджувати, що конкуренція у чоловічому світі дуже часто переходить межі розумного та пристойності взагалі і перетворюється з конкуренції ідей на конкуренцію кулаків, з інструменту вдосконалення на інструмент тотального знищення.

Навпаки, конкуренція в бізнесі за наявністю великої кількості жінок-підприємниць матиме, імовірно, значно м'якші форми (а отже, більш позитивні та конструктивні). Можливо, вона взагалі зникне як така. Що конкретно ми таким чином отримаємо, сказати важко. Гадаю, що навіть самі жінки не зможуть це спрогнозувати. Хоча б тому, що в них досі не було відповідного позитивного досвіду.

Сьогодні ж жінки змушені приймати чоловічі правила гри. Тому вони й конкурують майже так само, як і чоловіки. Але повторімося, це зовсім не означає, що за наявності суттєво жіночого бізнес-середовища ситуація буде такою самою.

Які ж найбільш перспективні в плані участі жінок галузі сучасного бізнесу?

Враховуючи ті обмеження, що накладає на жінку «чоловічий» бізнес, або його правила гри (перш за все обмеження щодо фізичних даних), треба визначити, в яких сферах бізнесу ці обмеження найслабкіші, тобто, в яких сферах від «кандидатів» не вимагається тягати каміння та вміти багато пити спиртних напоїв. Перше, що спадає на думку – царина новітніх технологій. Воно ж і найголовніше. Як здається, цей найсучасніший вид діяльності не достатньо освоєний жінками. Хоча багато хто з них цілком спроможний його освоїти. Всупереч абсолютно хибній але досі ще поширеній думці, ніби у жінок схильність до логічного мислення, аналізу розвинена гірше, ніж у чоловіків, більшість жінок цілком успішно можуть конкурувати з чоловіками в царині програмування та інформаційних технологій. Інша справа, що самим жінкам ця справа може не дуже подобатися. Але це можна легко пояснити. Хоча б тим, що й сфера високих технологій давно вже також окупована чоловіками, а відтак і «заточена» під них, під їхній розум, їхню психологію. Але якщо в цій сфері таки з'явиться певна «критична» маса жінок, вона обов'язково почне швидко видозмінюватися, стане більш схильним, дружнім для жінки середовищем, більшою мірою «заточеним» під жінку. Можливо в цьому випадку ми зможемо побачити яким дивовижним чином перетвориться Інтернет, та й взагалі світ цифрових технологій. Можливо з'являться абсолютно нові мови програмування, абсолютно нові принципи організації віртуального світу. Але для цього, повторюємо, треба, щоб накопичилася певна критична маса жінок у цій сфері. Причому жінок-власниць інтернет-бізнесу, оскільки саме в цьому випадку (тобто, коли жінка є власницею) жінка матиме значно більшу свободу маневру, ініціативи для того, щоб цю сферу змінити.

Олвін Тоффлер ще в «Третій хвилі» писав, що країнам, що розвиваються, не має сенсу будувати в себе великі сталеплавильні, хімічні та інші подібні виробництва, оскільки всі вони – породження індустріальної епохи, яка йде в минуле. Значно розумніше й перспективніше розвивати сучасні технології, оскільки за ними майбутнє [2]. І якраз саме ці технології абсолютно індиферентні до фізичної сили та витривалості. Отже, якщо наші жінки дійсно спробують окупувати хоча б якусь частину цієї сфери, вони не лише значно покращать своє становище, а ще й опиняться на гребені хвилі, що несе у майбутнє, і в цьому випадку перед ними відкриються ще більші перспективи. Єдине, що від них вимагається – бути активнішими, не боятися діяти, освоювати нові технології, тим більше, що в цих технологіях, якщо вникнути, не так вже багато дійсно складного.

Цікавим в цьому відношенні є досвід Індії: «Все більше залучення жінок до громадсько-політичного життя країни стало можливим завдяки двом факторам: розвитку сучасних технологій в сфері комунікацій (Інтернет, стільниковий зв'язок, тощо) та безпрецедентному зростанню жіночої освіченості» [3, с. 59].

Прикладів, коли люди, далекі від світу хай-тек технологій досягали успіху, зайнявшись, наприклад, інтернет-бізнесом, більше, ніж достатньо. Часто це просто домогосподарки чи взагалі пенсіонери. По суті, щоб долучитися до світової інтернет-спільноти треба просто мати комп'ютер та доступ до Інтернету. Навіть незнання англійської мови на сьогодні не є скільки-небудь суттєвим бар'єром, оскільки сучасне програмне забезпечення допомагає легко такий бар'єр долати (наприклад, завдяки електронному перекладачеві пошукової системи Google). Сьогодні для того, щоб стати цілком вправним користувачем можливостей інтернет-технологій не треба навіть розбиратися у програмуванні.

Для жінок, що займають традиційну нішу домашнього господарства така діяльність буде абсолютно не обтяжливою, не кажучи вже про те, що різниця в курсах валют та можливість віртуального виходу за кордони власної держави можуть призвести до того, що вони швидко почнуть заробляти більше, ніж їхні чоловіки, за інерцією задіяні в традиційних виробництвах індустріальної епохи.

Принаймні будь-який бізнес (в тому числі дрібний – в першу чергу дрібний) повинен мати свій «дубль» в віртуальному просторі, своє віртуальне доповнення (наприклад, у вигляді простенького сайту). Для багатьох розвинених країн таке дублювання-доповнення давно є майже рутинною.

Тепер щодо України. Очевидно, що наші жінки непогано засвоїли ідеї щодо гендерної рівності. Перш за все завдяки західній «пропаганді»: книжкам, телебаченню, Інтернету. Багато хто з них навіть намагається втілити ці ідеї у життя. Але тут на них чекає жорстоке розчарування, яке, очевидно, є наслідком різкої невідповідності нашої

економічної реальності та західної теорії. Що ж робити? Змиритися та чекати, коли ситуація покращиться? А чи зміниться? І коли?

Можна, звичайно, податися за кращою долею на захід. Але як показує досвід багатьох наших співвітчизниць та й просто здоровий глузд, жителю «периферії» або «напівпериферії» (терміни І. Валерстайна [4]) особливо розраховувати там нема на що.

Ще один варіант – спробувати повернутися до традиційної ролі жінки-матері, жінки-дружини. Але й це сьогодні дедалі важче, оскільки традиційна нуклеарна сім'я, що є породженням індустріальної цивілізації, йде в минуле разом із цією цивілізацією (так само, як пішла в минуле традиційна патріархальна сім'я – породження сільськогосподарського укладу).

Залишається єдине – боротися. Принаймні цей варіант є єдиним для впевненої у собі жінки, що хоче чогось досягти у цьому світі, якимось реалізувати себе.

Зрозуміло, що в цьому покластися вона може лише на себе. Принаймні, чекати особливої допомоги від держави не варто. Але це й не страшно, оскільки новітні технології, про які йшлося вище (принаймні їх використання), не потребують надто великих індивідуальних ресурсів та вищої спеціальної освіти. Саме в цьому одна з їх основних властивостей.

Але припустимо, що наша держава раптом вирішить допомогти власним громадянкам у підкоренні інтернет-простору. Що саме вона може в цьому напрямку зробити?

Почати процес залучення широкої громадськості, в тому числі жінок, до використання можливостей хай-тек можна з малого – з елементарного інформування цієї громадськості про ті можливості, що відкривають сучасні недорогі інформаційні технології для малого та середнього бізнесу. Людям просто треба хоча б сказати, що взагалі можна робити за допомогою цих технологій. Це не потребуватиме ні багато грошей, ні часу. Одного-двох семінарів для початку буде цілком достатньо. Це тим легше зробити, що на сьогодні існує безліч курсів з навчання комп'ютерній грамотності. Просто програми цих курсів мають бути дещо модифіковані та доповнені. Гадаю, що орієнтація на конкретну бізнес-діяльність лише збільшить їхню ефективність.

Є сенс започаткувати курси з підготовки жінок до самостійної бізнес-діяльності в Інтернеті на базі університетів. Реалізувати такі проекти також нескладно, оскільки вся необхідна база в університетах давно вже є.

Організаційну роботу можуть взяти на себе гендерні ресурсні центри, мережа яких досить давно створена на базі провідних навчальних закладів, в тому числі й регіональних. Такі центри мають великий досвід організації заходів, пов'язаних, наприклад, з пропагандою гендерної рівності. Також вони мають непогані зв'язки з різноманітними міжнародними організаціями, благодійними фондами, які можуть

суттєво посприяти розвиткові проектів залучення жінок до роботи та відкриття власного бізнесу в Мережі.

Особливо ефективною така робота буде в співдружності з центрами компаній на кшталт Microsoft, Netcracker та ін., що також функціонують при багатьох університетах.

Якщо зважити, що кількість студентів щороку невинно скорочується, а зарплатня викладачів просто мізерна, то можна припустити, що проблем з кваліфікованими кадрами, які б змогли просто, наочно та на високому професійному рівні пояснити, як і що треба робити та «на які кнопки натискати», не буде.

Взагалі, кошти, потрібні для реалізації такого роду програм порівняно невеликі – перш за все завдяки розвиненості відповідних технологій, віртуалізації та автоматизації багатьох операцій. Це вам не будівництво великих заводів на Уралі чи в Сибіру.

В цьому контексті цікавим є досвід Фінляндії, що є на сьогодні одним з флагманів будівництва та розвитку інформаційного суспільства та держави добробуту (див. книжку з аналогічною назвою М. Кастельса та П. Хімманена [5]). В цій самій книжці можна ознайомитися з прикладами реалізації *державних* програм, спрямованих на залучення широких мас населення до використання можливостей Мережі.

Інформаційна ера надає жінці величезні можливості для самореалізації, в тому числі в бізнесі. Навіть в таких країнах, як Україна, що подекуди деградувала вже до феодалізму. Можливо це, перш за все, завдяки тому, що інформаційні технології легко «перетікають» через державні кордони та невибагливі до традиційної інфраструктури (наприклад, доріг), їхня ж власна інфраструктура, наприклад, необхідна для функціонування Інтернету, легко створюється: не проблема просвердлити у стіні дірку та просунути кабель. Більше того, у нас вона давно вже є.

Таким чином, справа за «малим»: жінкам просто треба розповісти про те, як можна заробляти за допомогою Інтернету зокрема та інформаційних технологій взагалі. І це теж не важко, оскільки, як вже було сказано, у нас існує потужна мережа навчальних закладів та різноманітних центрів при них.

Інша перспективна сфера застосування жіночих зусиль – нанотехнології. Як вважається, саме на них сформується новий, вже шостий, технологічний уклад, який знову, в черговий раз докорінно змінить світ. І це шанс для жінок перехопити ініціативу у чоловіків, або принаймні відвоювати собі вагому частку того майбутнього бізнесу, який сьогодні тільки народжується. Але, звичайно, для цього їм доведеться звернути увагу на свою освіту, переключити увагу з гуманітарних наук на природничі. І знову ж таки, не треба цього боятися. Вигадка про те, що здібності до таких наук у чоловіків в середньому кращі, ніж у жінок – це всього лише вигадка.

Перспективна галузь – впровадження готових нано-виробів у життя. Це цілком «потягне» невелике підприємство, очолюване жінкою.

Нарешті, для жінок, які все ж таки вирішили не обтяжуватися високими технологіями, можна порадишити пошукати ті сфери діяльності, які чоловіків *просто не цікавлять*, або *створити* такі сфери...

Тенденції, схожі з тими, які ми спостерігаємо у сфері бізнесу, можна спостерігати й у сфері політики. Відповідно, й можливості, які там відкриваються, цілком аналогічні тим, що відкриваються в бізнесі.

Структура влади, створена за минулі тисячоліття, була створена чоловіками. Вона характеризується жорсткими вертикальними ієрархіями, наявністю чіткого «порядку клювання» тощо. Ця система справно працювала до останнього часу. Проте у зв'язку зі значним ускладненням людського суспільства і завдань, які воно повинно вирішувати, більшість ієрархічних структур перестають бути ефективними. Замість них все більшого значення набувають структури мережеві, тобто структури, які засновані не на вертикальних зв'язках, а на горизонтальних, не на підпорядкуванні, а на співпраці (див. про це, наприклад [6]). І саме такі структури в максимальному ступені відповідають вже згадуваним особливостям жіночої психології.

У зв'язку з цим можна припустити, що, можливо, жінкам взагалі не варто особливо перейматися тим, щоб зайняти якесь місце в традиційних владних структурах, структурах, що приходять в занепад, втрачають через цілком об'єктивні причини свою ефективність і вплив. Навпаки, їм слід намагатися проникнути в зовсім інші, альтернативні структури, структури мережеві, які в найближчому майбутньому значною мірою «перетягнуть» на себе багато з тих функцій, які раніше виконували структури ієрархічні.

Отже, все більше проникнення жінок у бізнес, взагалі підвищення суспільної ролі жінок є процесом абсолютно об'єктивним, таким, що обумовлений всім ходом розвитку людства. Його не можна зупинити, можна лише прискорити або загальмувати, і саме від жінок залежить, який з цих двох варіантів зреалізується.

Немає сенсу витратити зусилля на проникнення в ті сфери діяльності та ті структури, в яких традиційно «владарювали» чоловіки, оскільки вже створені та створюються такі галузі і такі структури, які надають жінкам значно більше можливостей для самореалізації.

Можливо, ідеї, запропоновані в цій статті, виглядають дещо фантастично, однак історія вчить, що навіть найфантастичніші прогнози час від часу справджуються. Завдання філософа, його призначення – вловлювати тенденції. Чим раніше він зафіксує ту чи іншу тенденцію, тим краще він впорається зі своєю роботою. Ця стаття – це моя спроба виконати мою роботу як філософа. Наскільки вдала – покаже час. Хочеться вірити, що найближчий.

Література

1. Бродель Ф. Динамика капитализма / Пер. с фр. – Смоленск: «Полиграмма», 1993. – 128 с. **2. Тоффлер О.** Третья волна/Пер. с англ. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – 784 с. **3. Железнова Н. А.** Глобализация: индийский ответ на мировой вызов // Вопросы философии. – 2009. – № 7. – С. 54 – 67. **4. Валлерстайн И.** Миросистемный анализ: Введение / Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – 248 с. **5. Кастельс М., Хімманен П.** Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / Пер. з англ. – К.: Видавництво «Ваклер», 2006. – 256 с. **6. Зодерквист Я., Бард А.** Нетократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма / Пер. с англ. – СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2004. – 252 с.

Швирков О. І. Інформаційна ера та мережеві структури: нові можливості для жінки

У статті розглянуто принципово нові можливості, що відкриваються перед жінками, котрі бажають започаткувати власний бізнес, сучасні технології, зокрема Інтернет. Розглянуто, як саме може змінитися бізнес, правила його ведення, якщо в ньому утвориться достатньо великий сегмент, контрольований жінками.

Ключові слова: бізнес, жінка, гендер, постіндустріальне суспільство, цифрові технології, Інтернет.

Швирков А. И. Информационная эра и сетевые структуры: новые возможности для женщин

Рассмотрены принципиально новые возможности, которые открывают перед женщинами, желающими начать собственное дело, современные технологии, в частности Интернет. Рассмотрено так же, как именно может измениться бизнес, правила его ведения, если в нем образуется достаточно большой сегмент, контролируемый женщинами.

Ключевые слова: бизнес, женщина, гендер, постиндустриальное общество, цифровые технологии, Интернет.

Shvyrkov A. I. Information era and multi-level structures: new prospects for women.

Here considered new opportunities which modern technologies offer for women who want to start their own business for example in Internet. It is shown how the business and its rules may change if there appears a rather big segment controlled by woman.

Key words: business, woman, gender, postindustrial society, digital technologies, Internet.